

RENATA BURAI

RONA BUŠLJETA KARDUM

KSENIJA KLASNIĆ

UDK: 371.3:811.163.43(100=163.42)

Izvorni znanstveni članak / *Original Scientific Paper*

Rukopis prihvaćen za tisak: 24. 5. 2023.

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m3v76t1xjy>

Kvalitativna analiza iskustava i prijedloga stručnog usavršavanja učitelja hrvatske nastave u inozemstvu

Sažetak

Hrvatska nastava u inozemstvu poistovjećuje se s njegovanjem hrvatskoga jezika i kulturne baštine, ali i kao važna poveznica za djecu i mlade osobe hrvatskih iseljenika s domovinom. S obzirom na mnoge specifičnosti hrvatske nastave u inozemstvu, učiteljima se, nerijetko, događaju mnogi izazovi koji utječu na njezino uspješno osmišljavanje, organiziranje i provođenje. Stoga je cilj ovoga rada bio istražiti kojim bi sadržajima trebalo unaprijediti programe edukacije učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, odnosno koje kompetencije učitelji smatraju da bi još trebali steći kako bi bili pripremljeni za sve specifičnosti takvoga načina rada. Stavovi učitelja ispitani su metodom ankete posredstvom alata *Google Forms*. Anketu je ispunio 61 učitelj, što je 63 % od ukupnog broja učitelja koji izvode hrvatsku nastavu u inozemstvu u 17 država svijeta. Rezultati dobiveni kvalitativnom analizom upućuju da se učitelji hrvatske nastave u inozemstvu susreću s administrativnima, komunikacijskima, organizacijskima i stručno-pedagoškim problemima te s problemima u poznavanju jezika i obrazovnog sustava zemalja primateljica. Pored toga rezultati istraživanja upućuju na potrebu dodatnog usavršavanja učitelja hrvatske nastave u inozemstvu te dodatne smjernice za unaprjeđenje hrvatske nastave u inozemstvu.

Ključne riječi: hrvatska nastava u inozemstvu; stručno-pedagoške i transverzalne kompetencije; stručno usavršavanje; učitelji hrvatske nastave u inozemstvu.

1. Uvod

Prema *Zakonu o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima koji žive izvan Republike Hrvatske* (NN, 124/11, 16/2012., čl. 7.) Republika Hrvatska zauzima se za očuvanje i jačanje položaja i identiteta Hrvata izvan Republike Hrvatske učenjem hrvatskoga jezika, kulture, obrazovanja, znanosti, gospodarstva, zdravstva i socijalne politike i sporta. Stoga Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske organizira obrazovanje za djecu i mlade osobe hrvatskih iseljenika s pomoću hrvatske nastave u inozemstvu (*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, NN, 125/2012., čl. 47). Ključnu zadaću imaju pritom učitelji koji se odabiru na temelju *Pravilnika o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu* (NN, 87/2008.). Tim su Pravilnikom propisani poslovi i obveze učitelja i koordinatora, a također i potreba pripreme učitelja prije njihova odlaska na rad u inozemstvo te potreba dodatnoga metodičkog usavršavanja tijekom rada u nastavi (NN, 87/2008.). Takva odredba upućuje na zaključak kako specifični uvjeti rada zahtijevaju od učitelja i koordinatora dodatna znanja i vještine koje nerijetko premašuju one koje su stekli formalnim obrazovanjem.

Posebnosti su hrvatske nastave u inozemstvu u činjenici da je takva vrsta nastave prije svega dodatna nastava i kao takva neobvezna za djecu i mlade hrvatskih iseljenika. Stoga je pohađanje takve vrste nastave uvjetovano problemom iseljavanja, (ne)naglašenom potrebom za održavanjem veza s matičnom državom te očuvanjem i njegovanjem nacionalnog identiteta. Osim toga, učitelji kao najodgovorniji nositelji uspješne organizacije i ostvarivanja nastavnog rada suočeni su i s još nekim posebnostima, poput rada u heterogenim skupinama u kojima se učenici razlikuju ne samo prema uzrastu i razini poznavanja hrvatskoga jezika već i prema različitom regionalnom podrijetlu njihovih obitelji, primjerice, različitoga jezičnoga i kulturnog nasljeđa. Učitelji hrvatske nastave u inozemstvu imaju i obvezu dobre suradnje s roditeljima djece koja pohađaju takvu nastavu, s hrvatskim zajednicama, udrugama, veleposlanstvima i katoličkim misijama u zemljama primateljicama te također i obvezu osmišljavanja različitih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. Osim toga, posebna je i njihova obveza promidžbe hrvatskoga jezika i kulture koja se najčešće ostvaruje povezivanjem s državnim tijelima u kojima se provodi hrvatska nastava.

S obzirom na navedene zadaće i posebnosti hrvatske nastave u inozemstvu može se s razlogom pretpostaviti da osim stručnih i metodičkih kompetencija učitelji trebaju imati i određena specifična znanja i vještine. Pritom se posebice ističu ona zna-

nja i vještine koja im omogućuju, između ostaloga, život i rad u multikulturalnom društvu, uspješno suradničko djelovanje, rješavanje problema i kreativno djelovanje u nastavi i izvan nje. Takve kompetencije često ostaju u drugom planu u odnosu na stručne i pedagoško-metodičke kompetencije koje učitelji stječu tijekom svoga akademskog obrazovanja.

Navedene kompetencije – ovisno o znanstvenoj disciplini, političkom i društvenom kontekstu – određuju se različitim terminima (Parmigiani i sur., 2022.). Tako se u znanstvenoj literaturi i dokumentima europskih tijela i organizacija pronalaze sljedeći nazivi: generičke ili opće kompetencije (Sá, Serpa, 2018.; Goggin i sur., 2019.), kompetencije za 21. stoljeće (Venckutė i sur., 2020.; Joynes i sur., 2019.), globalne kompetencije, temeljne vještine (UNESCO, 2015.; ILO, 2021.), ključne kompetencije (OECD, 2005.), interkulturalne kompetencije (Hrvatić, Piršl, 2005., Divković, 2013.), horizontalne kompetencije (Sá, Serpa, 2018.) i transverzalne kompetencije (Petrovici, 2014.; UNESCO, 2015.; Parmigiani i sur., 2022.). U ovome radu koristili smo se terminom *transverzalna kompetencija* jer je potreba za njihovim razvojem istaknuta *Strategijom znanosti, obrazovanja i tehnologije* iz 2014. u kontekstu potrebe prilagođavanja sadržaja studijskih programa takvim kompetencijama.

Transverzalne kompetencije najčešće se definiraju kao one koje nisu usko povezane s određenim akademskim područjem ili poslom, već se odnose na vještine koje su nužne za uspješnu prilagodbu različitim promjenama i situacijama (UNESCO, 2015.; Mészáros i sur., 2017., str. 7; Balcar, 2014.). O transverzalnim kompetencijama učitelja kod nas se malo pisalo jer se uz nastavni rad i kvalitete suvremenog učitelja uglavnom povezuju već istaknute stručno-pedagoške kompetencije koje se s jedne strane razumijevaju kao kvalitetno poznavanje sadržaja struke, a s druge strane kao poznavanje strategija i metoda kako uspješno potaknuti učenje (González, Wagenaar, 2005.; Vizek Vidović i sur., 2005.; Previšić, 2003.; Sučević i sur., 2011.). To je jasno istaknuto i *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN, 125/2012.) kojim je osim stručnih kompetencija učiteljima propisana nužnost stjecanja nastavnčkih kompetencija iz četiri ključna područja: pedagogije, psihologije, didaktike i metodike te u tome kontekstu nema ni spomena transverzalnim kompetencijama.

Svrha je transverzalnih kompetencija oplemenjivanje i unaprjeđivanje potrebnih profesionalnih kompetencija. Stoga ne čudi da se često spominju u kontekstu općih znanja i vještina potrebnih svakom pojedincu za uspješno obavljanje profesionalnih zadaća (Arjomand i sur., 2013., str. 6, Sá, Serpa, 2018.). Kompetencijama koje se u različitim dokumentima nazivaju transverzalnim kompetencijama pripada kreativno i kritičko mišljenje (OECD, 2005.; UNESCO, 2015., str. 4, *European Commission*, 2018.), interpersonalne vještine, posebice komunikacijske, organizacijske i surad-

ničke vještine (OECD, 2005.; UNESCO, 2015., str. 5; European Commission, 2018.), intrapersonalne vještine poput samodiscipline, fleksibilnosti, motivacije (UNESCO, 2015., 5), (globalne) građanske kompetencije poput tolerancije, odgovornosti, rješavanja problema (OECD, 2005.; UNESCO, 2015., str. 5, European Commission, 2018.) te medijska i informacijska pismenost (OECD, 2005.; UNESCO, 2015.). Osim navedenih kompetencija u kontekstu hrvatske nastave u inozemstvu posebno treba istaknuti interkulturalnu kompetenciju. Interkulturalna kompetencija manifestira se u određenim emotivnim i kognitivnim sposobnostima, poput fleksibilnog ponašanja i komunikaciji, empatije i motivacije za prilagođavanjem te prihvaćanja drugačijeg viđenja stvarnosti (Hrvatić, Piršl, 2005., str. 257). Interkulturalnoj kompetenciji pripada i sposobnost uspostavljanja i održavanja kvalitetnih međuljudskih odnosa, komunikacijske vještine koje vode razumijevanju te spremnost u postizanju zajednički postavljenih ciljeva. Osim toga, odlike interkulturalno kompetentne osobe jesu i pozitivno ponašajna obilježja, primjerice, poštovanje, strpljivost, osjećaj za humor, fleksibilnost, empatija, otvorenost, radoznalost itd. (Hrvatić, Piršl, 2005., str. 258).

S obzirom na pretpostavku važnosti transverzalnih kompetencija – kada je riječ o uspješno obavljanom radu učitelja hrvatske nastave u inozemstvu na temelju rezultata istraživanja provedenog na uzorku od 61 učitelja hrvatske nastave u inozemstvu u 17 država svijeta – željeli smo utvrditi smatraju li učitelji dostatnim kompetencije stečene akademskim obrazovanjem za uspješan rad u inozemstvu ili smatraju potrebnim stjecanje dodatnih kompetencija posebice transverzalnih kompetencija.

2. Cilj i zadaće istraživanja

Cilj je ovoga istraživačkog rada bio usmjeren prema istraživanju kojim bi se sadržajima trebali unaprijediti programi osposobljavanja učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, odnosno koje bi još kompetencije učitelji trebali steći – stručno-pedagoške i transverzalne – kako bi bili što bolje pripremljeni za sve specifičnosti takvoga načina rada u inozemstvu.

Zadaće ovoga rada bile su istražiti kompetencije koje učitelji i koordinatori (dalje: učitelji) smatraju potrebnima za uspješan rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu s obzirom na postojeće probleme te koje bi željeli usvojiti dodatnim stručnim usavršavanjem. Prema tome definirana su četiri istraživačka zadatka:

1. utvrditi probleme učitelja hrvatske nastave u inozemstvu pri dolasku na njihovo novo radno mjesto;
2. istražiti svakidašnje probleme učitelja hrvatske nastave u inozemstvu tijekom njihova nastavnog rada;

3. ispitati učitelje o kompetencijama koje bi trebali imati, prema njihovu mišljenju i iskustvu, za uspješan rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu;
4. ispitati učitelje hrvatske nastave u inozemstvu o savjetima koje bi uputili budućim učiteljima za nastavni rad u inozemstvu radi bolje pripreme za buduće radne uvjete.

3. Metodologija istraživanja

3. 1. Metoda prikupljanja podataka

Istraživanje je provedeno metodom ankete, tehnikom mrežnog anketiranja. Podatci su prikupljeni posredstvom alata *Google Forms*. Poveznica s pozivom na sudjelovanje u istraživanju poslana je elektroničkom poštom na 97 elektroničkih adresa učitelja dobivenih iz Ministarstava znanosti i obrazovanja (MZO). Anketa je objavljena 20. prosinca 2021. godine, a zatvorena 21. siječnja 2022. Poziv je, u međuvremenu, ponovljen dvaput.

3. 2. Uzorak

Od 97 učitelja i koordinatora hrvatske nastave u inozemstvu kojima je upućen poziv na sudjelovanje u istraživanju – podatci su prikupljeni od njih 61 (51 žena i 10 muškaraca) iz 17 država (Savezna Republika Njemačka $n = 23$, 56 % uzorka, Švicarska, $n = 6$, Slovenija, Čile, Francuska i Irska – po dvoje iz svake i po jedan sudionik iz Australije, Austrije, Belgije, Crne Gore, Italije, Kanade, Kraljevine Norveške, Rumunjske, Slovačke, Srbije i Ukrajine). Ukupno je istraživanjem bilo obuhvaćeno 63 % učitelja i koordinatora. Sudionici su prosječno imali 8,6 godina radnog staža u nastavi i radili su prosječno 2,5 godina kao učitelji hrvatske nastave u inozemstvu.

3. 3. Instrumenti i analiza

Anketni upitnik bio je podijeljen u četiri tematske cjeline.

Sadržavao je pitanja koja su obuhvatila skupove kompetencija kojima su se ispitali stavovi učitelja hrvatske nastave u inozemstvu o znanjima i vještinama koje su stekli formalnim obrazovanjem, zatim od pitanja kojima se provela samoevaluacija rada učitelja u nastavi i njihovo mišljenje o potrebi medija u nastavi. U trećem dijelu anketnog upitnika bila su dva otvorena pitanja u kojima se tražilo da učitelji opišu probleme pri njihovu dolasku na radno mjesto i u novu radnu sredinu te prijedloge kompetencija potrebnih za uspješnije ostvarivanje hrvatske nastave u inozemstvu, i to onih koje nisu stekli u dosadašnjem obrazovanju. U četvrtom dijelu anketnog upitnika bilo je postavljeno otvoreno pitanje usmjereno prema dobivanju odgovora

o načinima usavršavanja rada učitelja hrvatske nastave u inozemstvu te zamolbe za njihov savjet budućim učiteljima. U ovome radu analizirat će se treći i četvrti dio anketnog upitnika metodom kvalitativne analize, i to postupkom tematske analize. Odgovori ispitanika kodirani su deskriptivnim kodovima (sažimaju temu o kojoj je riječ, najčešće se koriste imenice) te procesnim kodovima (služe za opisivanje procesa i aktivnosti koje se događaju tijekom vremena, najčešće glagolima) (Saldaña, 2015.). Kodovi su potom organizirani u zajedničke kategorije, a one u teme koje su deduktivno određene pitanjima u anketnom upitniku, kao i u istraživačkim zadacima. U prikazu rezultata koriste se ilustrativni citati kojima se najbolje opisuju utvrđene kategorije.

4. Rezultati i rasprava

S obzirom na postavljeni cilj – koji je bio usmjeren istraživanju sadržaja kojim bi se doradio program trenutačnih edukacija učitelja za rad u inozemstvu – analizirali smo odgovore ispitanika prema definiranim zadacima.

Prvim istraživačkim zadatkom željeli smo utvrditi probleme učitelja pri dolasku na novo radno mjesto i novo radno okruženje.

Od 61 učitelja hrvatske nastave u inozemstvu njih je osam, tj. 13 % navelo da nisu imali problema pri dolasku na novo radno mjesto i novu sredinu, dok ih je 53 (87 % anketiranih) opisalo probleme koje su doživjeli i oni se mogu svrstati u šest skupina odnosno tema: administrativni problemi, problemi u komunikaciji, problemi s nedovoljnim poznavanjem jezika i sustava obrazovanja zemlje primateljice te stručno-pedagoški i organizacijski problemi. U daljnjem tekstu svaka od navedenih kategorija prikazana je na primjeru citata pojedinih ispitanika.

1. Administrativni problemi (pronalazak stana, dobivanje radne dozvole, dobivanje osobne iskaznice, prijava i odjava boravka, kupnja voznih karata, vozne linije, odlazak u udaljena nastavna mjesta, neupućenost prije odlaska o pravima oko zdravstvenog osiguranja, otvaranje bolovanja, ispunjavanje pedagoške dokumentacije, iznos plaće i sl.)

P15: *Kad stigneš, prvo se treba snaći, često moraš tražiti stan, a velik je problem toner. Učitelj kojega naslijediš ne ostavi toner za kompjutor. Niti ima papira pa ne možeš printati, niti imaš što odnijeti učenicima. Nitko te baš nema vremena voditi naokolo pa je teško. A najteži je problem – stan. Plaća je mizerna pa treba stanovati u jako lošim uvjetima.*

P39: *Godinama promatram učitelje koji dolaze potpuno neobaviješteni o vlastitim pravima i obvezama, korištenju zdravstvenog sustava i bolovanja, o*

načinu ispunjavanja pedagoške dokumentacije i još mnogo toga što je važno za uspješan nastavni rad u takvom sustavu. Osim toga, učiteljeva jezična osposobljenost od ključne je važnosti za uspješnu prilagodbu. Ono što u svakom slučaju treba precizirati, obveze su koje učitelji pri dolasku trebaju obaviti uoči početka nastavnog rada, kao što je suradnja sa školama, preuzimanje ključeva, dogovori s roditeljima, a osim toga i sve što je potrebno za privatni život, primjerice, gdje prijaviti prebivalište, gdje kupiti pretplate za javni prijevoz, kako se njime koristiti, kakva su pravila o najmu stana i dr.

2. Od komunikacijskih problema valja spomenuti sljedeće: nedostatak vještina za suradnju s drugim učiteljima i roditeljima, hrvatskim udrugama, katoličkim misijama, ravnateljima škola primateljica, veleposlanstvima i širom zajednicom te vještina rješavanja problema međuljudskih odnosa među kolegama.

P14: *Riječ je o nedostatku komunikacije i manjku informacija s kolegicama i koordinatoricom. S njemačkim kolegama i ravnateljima komunikacija je iskrena i iznimno profesionalna. Ove školske godine surađujem s oko 90 % učenika koji gotovo da i ne govore hrvatski pa moram predavati hrvatski jezik na njemačkome. Nisam germanist nego kroatist, ali spašava me dugogodišnje učenje njemačkoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi te na fakultetu.*

P25: *Problemi nastaju zbog nedogovorene organiziranosti hrvatske nastave (njemačke škole nisu bile upućene u naš način rada) i neobjašnjene „papirologije” koju zahtijeva njemački školski sustav (prije početka nastavnog rada mi nismo bili upoznati s time i nemamo pojma o čemu oni govore kada se dođemo upoznavati).*

3. Problemi povezani s nedovoljnim poznavanjem jezika i obrazovnog sustava zemlje primateljice.

P4: *Učitelju nastave hrvatskoga jezika u inozemstvu potrebne su i prezentacijske vještine. Potrebno je neprestano promovirati hrvatsku nastavu u inozemstvu na svim razinama tijekom rada, učiniti je prepoznatljivom u zajednici u kojoj se djeluje, a ne samo u hrvatskoj zajednici. Potrebne su diplomatske vještine, visoka razina poznavanja jezika zemlje primateljice učitelja, poznavanje prosvjetnog sustava zemlje primateljice, sviranje kojeg instrumenta, poznavanje folklornih plesova Hrvatske i tome slično.*

4. Stručno-pedagoški problemi

Stručno-pedagoški problemi mogu se pojaviti u metodici rada s heterogenim skupinama u kombiniranim razrednim odjeljenjima te pri podučavanju hrvatskoga jezika kao stranoga jezika.

P22: *Najveći je problem što su u jednoj radnoj skupini učenici različitog uzrasta i predznanja, što otežava ovakav nastavni rad.*

P45: *Heterogene skupine doista su velik problem. Na nastavu dolaze učenici koji ne poznaju hrvatski jezik ni najmanje pa se s njima mora raditi dvojezično. U nekim nastavnim mjestima nisam imala ni dogovoren prostor za nastavu pa mi je to bio velik problem.*

P43: *Osim novoga jezičnoga, društvenoga i kulturnog okruženja bilo je mnogih problema s održavanjem nastave. Došao sam nepripremljen tako da sam iskustva stekao od kolegica i koordinatorice. Nisam imao udžbenike pa sam samostalno izrađivao nastavne listiće. Skupine su bile izrazito heterogene i prema predznanju jezika i prema uzrastu. Roditelji su imali ili prevelika ili premala (igraonica) očekivanja. Nisam se uklopio u kolektiv škola u kojima sam radio prve godine, a imao sam i osjećaj da sam zaboravljen od svoga poslodavca..*

5. Među organizacijskim problemima mogu se izdvojiti nastavna mjesta neprikladna za rad, potom udaljenost te vrijeme potrebno za učiteljev dolazak na nastavu. Uz sve navedeno navodi se i kako nastavnici zemlje primateljice uopće nisu upoznati s radom učitelja hrvatske nastave u inozemstvu.

P27: *Velika je udaljenost do radnog mjesta, duga su putovanja za odlazak i povratak, radi se bez udžbenika, previše je ispričavanja učenika i njihove nezainteresiranosti za pojedine teme. Mnogi dolaze jer su ih roditelji na to prisilili. Na nastavu dolaze i predškolaci koji još ne znaju ni čitati. Koordinatorica je neljubazna i drska.*

Sudionici su govorili o mnogim problemima koje su zatekli pri dolasku na novo radno mjesto unatoč tome što je Ministarstvo znanosti i obrazovanja za njih nakon odabira na takvo radno mjesto organiziralo pripremne seminare i povezalo ih s koordinatorom ili učiteljem koji radi u zemlji primateljici. Dobiveni podatci upućuju na to da bi trebala postojati još kvalitetnija suradnja i priprema. Drugim riječima, sudionici smatraju da je prije odlaska na rad u inozemstvo – u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja – potrebno obaviti predpripreme koje bi, primjerice, uključivale pomoć oko pronalaska smještaja, kupnje prijevozne karte, nabave vize ili radne dozvole u zemlji primateljici. Ispitani učitelji ističu da pored dobrog poznavanja jezika zemlje u koju dolaze trebaju biti upoznati sa zakonskim odredbama zemlje primateljice, posebice onima vezanim za obrazovni sustav te znati na koji se način uspostavlja diplomatska suradnja i suradnja s predstavnicima zajednice u koju se dolazi, ostalim nastavnim osobljem, hrvatskim katoličkim zajednicama, kulturno-umjetničkim zajednicama Hrvata te s roditeljima i kolegama s kojima treba surađivati. S tim u vezi Ministarstvo znanosti i obrazovanja bi trebalo za svaku zemlju

u koju učitelji odaze na rad pripremiti kratke upute sa svim potrebnim zakonskim aktima, konceptima obrazovnog sustava, načinom suradnje i drugim važnim informacijama za kvalitetnu pripremu i prilagodbu učitelja u novom radnom okruženju.

Drugim istraživačkim zadatkom ispitali su se svakodnevni problemi učitelja hrvatske nastave u inozemstvu. Pet učitelja (8 %) navelo je da nemaju problema u svakidašnjem radu. Ostalih 56 učitelja (92 %) navelo je da imaju neke od svakidašnjih problema koji se mogu svrstati u sljedećih sedam skupina.

1. Nedostatak stručne literature i didaktičkih pomagala

P3: *Nemam stručne literature ni didaktičkih pomagala.*

2. Neopremljenost učionice

P8: *Najveći je problem neopremljenost učionice i nepostojanje službenih udžbenika prema kojima bismo pratili nastavne sadržaje. Želim da je učenicima nastava zanimljiva, a za to nije dovoljno samo sjediti u školskim klupama i slušati. Zato pokušavam u nastavu unijeti što više multimedijalnih sadržaja, slike, video, igre itd. Pritom se koristim svojim računalom koje nosim u školu zajedno sa svim potrebnim pomagalima kako bi nastava bila zanimljiva.*

3. Nedolazak učenika na nastavu

P15: *Meni je žalosno kada se pripremim za nastavu, a učenici ne dođu.*

4. Nedovoljna strukturiranost Kurikuluma hrvatske nastave u inozemstvu

P16: *Nedovoljna je strukturiranost kurikula. Ponekad se osjećam kao da samo „skačemo” s teme na temu. Nedovoljna je i opremljenost.*

5. Samo mrežna nastava za srednjoškolce u vrijeme pandemije bolesti COVID-19

P19: *Dajem prednost nastavi uživo, a sa srednjoškolcima trenutačno imam samo mrežnu nastavu. Ne mogu se koristiti didaktičkim materijalima koji nisu u digitalnom obliku.*

6. Učenici imaju slabo predznanje iz hrvatskoga jezika. Problematična je i disciplina pojedinih učenika.

P20: *Suradujem u nastavi s izrazito heterogenim skupinama, s učenicima koji ne razumiju ili ne govore hrvatskim jezikom. Preopterećeni smo s izvannastavnim aktivnostima. Ne postoje gotovi didaktički materijali prikladni za rad u nastavi.*

P55: *U svakodnevnom radu najviše je problema s disciplinom pojedinaca, s onima koji ometaju ostale učenike u radu. Takvi se problemi donekle pojavljuju u*

kombiniranim odjeljenjima, ali ne bih to izdvojila kao nešto što je najvažnije. Riječ je o učenicima koji su i prije bili skloni problemima, ali na njihovo ponašanje i pritužbe drugih učenika nitko nije ozbiljnije reagirao. Učitelj hrvatske nastave u inozemstvu mora biti posebno kreativan kad je riječ o disciplini učenika jer ne raspolaže uobičajenim metodama (ocjene, neopravdani sati i sl.).

7. Slaba motivacija učenika za rad nakon redovne cjelodnevne nastave

„P29: Slaba je motivacija za nastavni rad s učenicima nakon njihove jutarnje nastave u njemačkoj školi. Nedostupni su pojedini multimedijски sadržaji i digitalni alati zbog autorskih prava (u skladu sa suvremenom i popularnom kulturom).

Navedeni odgovori upućuju na važnost stjecanja i razvijanja dodatnih kompetencija učitelja hrvatske nastave u inozemstvu, a posebice motivacijskih vještina te vještine prilagođavanja (UNESCO, 2015.; Hrvatić i Piršl, 2005.), s obzirom da su uz loše materijalno-tehničke radne uvjete djeca i mladi nedovoljno motivirani za pohađanje hrvatske nastave u inozemstvu. Osim toga, postavljena pitanja upućuju na potrebu provođenja dodatnih edukacija učitelja. Učiteljima bi se trebalo omogućiti usavršavanje stručno-pedagoških kompetencija poput onih potrebnih za rad u heterogenim skupinama, a također i edukacija kojom bi se potaknulo učitelje na razvijanje transverzalnih kompetencija, poput primjerice, kreativnosti (OECD, 2005.; UNESCO, 2015., str. 4, *European Commission*, 2018,) kao jedne od ključnih za osmišljavanje dodatnih nastavnih materijala s obzirom na istaknut nedostatak udžbenika i ostalih nastavnih sredstava.

Drugi razlog slabe motivacije učenika za rad može biti i umor nakon cjelodnevne nastave jer se hrvatska nastava održava poslije redovite nastave, kada učenici više nemaju dovoljno snage i pozornosti za učenje. Rješenje tomu bi se moglo pronaći u održavanju nastave vikendom, kako je i organizirana nastava u nekim zemljama.

Trećim istraživačkim zadatkom imali smo za cilj da učitelji hrvatske nastave u inozemstvu predlože koje bi dodatne kompetencije trebali imati za uspješan nastavni rad, a nisu ih stekli u dosadašnjem formalnom obrazovanju. Prijedlozi koje su učitelji naveli ujedno se mogu smatrati smjernicama za sadržaje kakvima bi se trebali upotrijebiti programi edukacije učitelja. Temeljem rezultata istraživanja možemo zaključiti da je poželjno prije odlaska na rad u inozemstvo omogućiti učiteljima da steknu prezentacijske i marketinške vještine s obzirom na to da su učitelji, između ostaloga, promotori hrvatske nastave u inozemstvu, posebno u društvenoj zajednici u kojoj rade. Osim toga, učitelji bi trebali razviti i još neke druge transverzalne kompetencije, primjerice, znanje i vještine za uređivanje mrežnih stranica škole, organiziranje kulturno-umjetničkih događaja, proslava i priredaba u povodu blagdana i praznika, vođenje izvannastavnih aktivnosti kao što je folklorna i kazališna družina

ili škola glagoljice. Osim toga, zbog specifičnosti rada u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, učitelji bi trebali imati posebno razvijenu i socijalnu i emocionalnu inteligenciju te znanja o načinima prevladavanja stresa, komunikacijske vještine te bi svakako trebali poznavati jezik zemlje u koju su upućeni. Sve navedeno obuhvaća samo jedan dio poslova za koje bi učitelji hrvatske nastave trebali biti pripremljeni.

Drugi dio poslova učitelja hrvatske nastave u inozemstvu odnosi se na podučavanje hrvatske kulture i jezika, njegovanje i razvijanje nacionalnog identiteta što od učitelja zahtijeva stručno-pedagoške kompetencije kao što su izvrsno poznavanje metoda i strategija rada s učenicima koji većinom slabo govore hrvatskim jezikom, koji možda nisu motivirani za takav oblik rada ili su umorni nakon napornog radnog dana provedenog u školi. Uz navedeno, osobito su važne i digitalne kompetencije radi prevelike udaljenosti nekih nastavnih mjesta.

Kao jednu od značajnih kompetencija koja učiteljima nedostaje navodilo se i podučavanje hrvatskoga jezika kao drugoga i stranog jezika. U formalnom nastavničkom obrazovanju učitelji navode da nisu imali prilike vježbati rad u kombiniranim, heterogenim odjeljenjima, što je specifičnost rada učitelja u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. Također se kao jedna od neizostavnih potreba navodila i potreba za dodatnim usavršavanjem metoda rada s učenicima u nižim dobnim skupinama za učitelje koji su završili predmetnu nastavu, i obratno, s obzirom na to da učitelj hrvatske nastave u inozemstvu radi s učenicima od prvog razreda osnovne škole do četvrtog razreda srednje škole.

Tablica 1. Teme stručnog usavršavanja koje su predložili učitelji hrvatske nastave u inozemstvu

PODRUČJA USAVRŠAVANJA	TEME USAVRŠAVANJA
Administracija i organizacija	<ul style="list-style-type: none"> • upoznavanje zakonskih i administrativnih pravila zemlje primateljice • korištenje e-matice • korištenje <i>AAI-a</i>, <i>loomen</i>, carnet usluga • pedagoška dokumentacija – obveze • obilježavanja državnih praznika, blagdana i drugih važnih događaja. • upoznavanje s kolegama na budućem radnom mjestu u inozemstvu • prijenos podataka o učenicima na novom radnom mjestu • dobivanje osnovnih uputa za prijavu, boravak i promet u zemlji primateljici • zaduživanje tehničke opreme na novom radnom mjestu • upute o izdavanju svjedodžbe i druge pedagoške dokumentacije

<p>Stručno-pedagoške kompetencije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • upoznavanje obrazovnog sustava zemlje primateljice • domovinski odgoj – njegovanje hrvatskog nacionalnog identiteta • rad s djecom različitih uzrasta • poučavanje hrvatskoga kao drugoga jezika, početno čitanje i pisanje (posebno za povjesničare i nastavnike predmetne nastave) • metodika rada u kombiniranim odjeljenjima • metodika rada u heterogenim odjeljenjima • hrvatski jezik u kontekstu – integrativni način poučavanja • učenje s pomoću igre • metode rada u nastavi – individualni pristup, suradnički oblici učenja
<p>Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • radionice o kulturi i posebnostima pojedinih krajeva Republike Hrvatske • radionica narodnih plesova • radionica pjevanja • likovna radionica • radionica narodnoga veza i pletenja – ručni rad • radionica izrade tradicionalnih igračaka • učenje glagoljice • vještina organiziranja priredaba • fotografija • novinarska grupa • vođenje zbora • glumačka družina • sviranje tradicionalnih instrumenata • radionica izrada didaktičkih materijala (ili pripremiti za svako nastavno mjesto didaktički paket)
<p>Digitalne kompetencije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • mrežna nastava • izrada interaktivnih materijala s pomoću aplikacija za mrežnu nastavu powtoon i sl., adobe dc ilustrator i sl. • grafička • priprema materijala za nastavu - izrada PPP • upravljanje e-bazama izrada mrežne stranice • uređivanje mrežne stanice
<p>Komunikacijske kompetencije, suradnja i komunikacija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • suradnja i komunikacija s veleposlanstvima, katoličkim misijama, hrvatskim udrugama, roditeljima, kolegama i učenicima • razmjena iskustva i materijala s učiteljima • dobivanje važnih informacija u zemlji primateljici • razvoj diplomatskih vještina • pravila u komunikaciji s diplomatskim predstavništvima • način uspostave suradnje • prezentacijske vještine

Psihologija	<ul style="list-style-type: none"> • stres i kako ga prevladati • emocionalna inteligencija • socijalna inteligencija • nenasilno rješavanje sukoba
-------------	---

Učitelji su predložili i nekoliko načina o mogućnostima usavršavanja njihova rada u inozemstvu, od kojih se posebno ističu oni s mrežnim oblicima potpore učiteljima. Konkretno, predložili su sljedeće:

1. Utemeljiti učiteljima iz iste zemlje primateljice i istoga jezičnog područja portal koji bi omogućio osnovne sadržaje (tekstove, gramatiku, pravopis, vježbe) u digitalnim oblicima koji se lako mogu personalizirati. Na takav bi se način uštedjelo vrijeme i olakšao rad učitelju za lakše razumijevanje i usvajanje nastavnih sadržaja.
2. Otvoriti mjesto na mrežnim stranicama gdje bi se pohranile slike, digitalni dokumenati i sadržaji (kratki dokumentarni filmovi, klasični filmovi za djecu) koji su važni jer mogu biti uvid u pregled vijesti i zanimljivosti u Republici Hrvatskoj te pridonijeti razvoju novih interesa.
3. Redovito organizirati *on-line meetings*, odnosno sastanke posredstvom standardnih video-komunikacijskih kanala kako bi se dobio uvid u rad, organiziranost i održavanje hrvatske nastave u različitim zemljama s nakanom da se primjeri dobre prakse podijele među svim sudionicima hrvatske nastave u inozemstvu.

O važnosti učitelja hrvatske nastave u inozemstvu – s osvrtom na osnivanje hrvatske dopunske škole u Švicarskoj – pisao je Tihomir Nuić (2020.). On je u svome radu isticao ulogu i važnost učitelja koji su sudjelovali od utemeljenja hrvatske dopunske škole u Švicarskoj početkom 90-ih godina 20. stoljeća do ustoličenja hrvatske škole u organizaciji Republike Hrvatske. U radu pod nazivom *Oaza u kojoj domovina živi u riječi (Hrvatska nastava u Švicarskoj, posebna pozornost školskoj godini 2019./2020.)* prikazani su poslovi i zadaće učitelja pa se tako na tome popisu nalazi rad u zahtjevnim kombiniranim razredima, suradnja s roditeljima i školskim upravnim tijelima, stručno usavršavanje, posebice iz područja interkulturalnog obrazovanja, izrada metodičkih priručnika za rad u nastavi hrvatskoga jezika, pohađanje stručnih seminara o upoznavanju švicarskoga školskog sustava i dr. Poslove učitelja i kompetencije koje Nuić (2020.) navodi gotovo su identične onima koje su sudionici istraživanja naveli kao prijedloge tema stručnoga usavršavanja. O metodama učenja hrvatskoga jezika kao stranog jezika pisali su Cvikić i sur. (2014.) u radu *Pripremljenost budućih nastavnika*

za međukulturne izazove u nastavi hrvatskoga kao nasljednoga i drugoga jezika. U radu se navode problemi učitelja u nastavi hrvatskoga jezika, od heterogenih skupina s različitim znanjem hrvatskoga jezika, neprikladnim sadržajima s obzirom na predznanje jezika do nedostatka udžbenika. Potreba razvijanja stručno-pedagoških i transverzalnih kompetencija obilježje je za oba navedena istraživanja.

Posljednjim istraživačkim zadatkom, s pomoću otvorenih pitanja, ispitanici su imali mogućnost savjetovati buduće učitelje nastave hrvatskoga jezika u inozemstvu i uputiti ih na koje se izazove trebaju pripremiti prihvaćanjem toga radnog mjesta u inozemstvu. Od 61 ispitanika njih troje nije uputilo savjet. Ostali sudionici, njih 58, uputili su savjete o tome što se može očekivati od dolaska na novo radno mjesto, osobito o predpripremama prije odlaska na rad u inozemstvo. Sudionici istraživanja savjetovali su buduće učitelje hrvatske nastave u inozemstvu o mnogočemu – od osnovnih tehničkih, administrativnih uputa do onih profesionalnih. Tako su, primjerice, istaknuli da su budućim učiteljima važne komunikacijske kompetencije, razvijene socijalne i emocionalne vještine, digitalne kompetencije te su osim metodičkog znanja primjenjivog u nastavi hrvatskoga jezika kao drugoga i stranoga jezika – potrebna dodatna znanja i vještine za organiziranje i vođenje različitih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti.

Savjeti budućim učiteljima mogu se usustaviti u nekoliko kategorija.

1. Priprema boravka, putovanja te tehničke i administrativne upute

P5: *Prije odlaska u inozemstvo pronađite smještaj i pripremite se na nastavni rad u mješovitim razredima.*

P11: *Imajte strpljenja, kreativnosti i razumijevanja.*

P21: *Upoznajte buduće radno mjesto. Istražite mogućnosti prijevoza do radnog mjesta, što znači da trebate biti aktivni.*

P41: *Savjetujem da razgovarate s nekim od kolega koji su već zaposleni kao učitelji hrvatske nastave u inozemstvu.*

P46: *Upoznajte se s članovima društvene zajednice i radom kulturnih centara s hrvatskim predznakom.*

2. Profesionalni savjeti o razvoju metodičkih znanja te o organizaciji priredaba i vođenja izvannastavnih aktivnosti

P16: *Budite proaktivni. Upoznajte svoje učenike i i pripremajte se za nastavu. Individualni pristup pokazao se najboljim dosad.*

P18: *Hrvatska nastava u inozemstvu prekrasan je izazov koji otvara mnogo mogućnosti ostvarivanja različitih nastavnih ideja u kreativnoj korelaciji i integraciji nastavnih sadržaja na temelju Kurikuluma hrvatske nastave u inozemstvu. Za svaki nastavni susret treba pripremiti sadržaje nastavnih jedinica u*

kojima će učenici naučiti nešto novo. Usto, u svakom nastavnom susretu učitelj također uvijek treba naučiti nešto novo, a ponajviše kako će što bolje i kvalitetnije prenijeti nastavne sadržaje svojim učenicima. Tako će ih najbolje motivirati za učenje uz prethodno prepoznavanje njihovih individualnih mogućnosti i sposobnosti. Pritom treba djelovati i na odgojnoj razini te njegovati svijest o pripadnosti domovini Hrvatskoj.

P23: Vi ste nositelj hrvatskoga jezika i hrvatske kulture. Učinite nastavu zabavnom i poučnom. Neka hrvatski jezik bude nešto čemu će se djeca veseliti.

P30: Potrebna je prilagodba nastavnih sadržaja učeničkim potrebama i dobra suradnja s roditeljima.

P42: Treba ponijeti nastavne materijale iz Republike Hrvatske (plakate, igre, listiće). Uvijek nešto dobro dođe i može se iskoristiti.

3. Razvijanje intrapersonalne komunikacijske kompetencije te socijalne kompetencije

P43: Rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu uistinu je jako težak. Problema je mnogo, a rješenja i reformi nema na vidiku. Plaća je minimalna, a radno vrijeme više od četrdeset sati tjedno. Onaj tko uistinu želi opstati u takvome nastavnom radu, ostat će bez zadnjega atoma snage na kraju svoga mandata. Međutim, iskustvo je veliko, neprocjenjivo. Onaj tko se prihvatio takvog posla kako bi nakon četiri godine nastavnog rada ostao u Njemačkoj, naći će način kako proletjeti takvim sustavom bez mnogo muke.

P52: Iznimno je zahtjevno raditi na pet različitim nastavnih mjestima jer to sa sobom donosi pet različiti gradova, pet škola, pet ravnatelja, pet skupina roditelja s kojima treba svakodnevno komunicirati, pet školskih odbora, različite hrvatske katoličke misije, božićne priredbe i osobito obilježavanje „Majčinog dana” koji se održava vikendom te izlete koji se održavaju također vikendom... Vrlo je često i učiteljevo privatno vrijeme podređeno hrvatskoj nastavi i svemu što se razumijeva kao promocija hrvatske i nastave pa radni dan nerijetko traje duže od osam sati.

P54: Rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu svakako je posve drukčiji u odnosu na nastavu u Hrvatskoj. Smanjite očekivanja, pripremite se za učenje i nježite dobar odnos s kolegicama i kolegama.

Zaključak

Mnogo je izazova pred kojima se nalaze učitelji hrvatske nastave u inozemstvu, od tehničkih i administrativnih pa sve do stručno-pedagoških. Od učitelja se očekuju znanja i vještine koje omogućuju uspostavu kvalitetne suradnje s članovima

zemlje primateljice i s hrvatskom iseljeničkom zajednicom, potom ostvarivanje suradnje sa svim dionicima povezanim s hrvatskom nastavom u inozemstvu, a također i ispunjavanje osobnih, profesionalnih i drugih specifičnih zadaća. Sve to od učitelja zahtijeva kompetencije koje ponekad nadmašuju one koje su stečene formalnim obrazovanjem te upućuje na važnost dodatnih priprema i educiranja učitelja koji se odluče na rad u inozemstvu.

Sudionici ovoga istraživanja upućuju da je 87 % učitelja imalo problema pri dolasku u novu radnu sredinu i na novo radno mjesto. Učitelji navode da se takvi problemi mogu svrstati u administrativne probleme, probleme u komunikaciji, stručno-pedagoške probleme, nedovoljno poznavanje jezika zemlje primateljice, a također i u tehničke i organizacijske probleme, međuljudske probleme te probleme koji se odnose na novčana primanja.

Čak je 92 % ispitanih učitelja navelo da imaju problema i tijekom svakodnevnog nastavnog rada. Kao primjere navode manjak stručne literature i didaktičko-metodičkih nastavnih sredstava, premali interes roditelja za pohađanje njihove djece nastavi hrvatskoga jezika, nespremnost kolega za prihvaćanje novih metoda poučavanja hrvatskoga jezika i kulture, neopremljenost učionica, izostanak dobre komunikacije, neadekvatan *Kurikulum*, pripremu nastave za učenike koji nisu dovoljno motivirani za takvu nastavu te manjak digitalnih materijala za poučavanje i učenje.

S obzirom na takve poteškoće u radu učitelji su iskazali potrebu za stručnim usavršavanjima kojima bi se osim stručno-pedagoških usavršavale i transverzalne kompetencije potrebne učiteljima za rad. Tako učitelji navode kako su im osim kompetencija važnih za poučavanje hrvatskoga kao drugoga stranog jezika potrebna znanja i vještine za rad u heterogenim skupinama, kombiniranim odjeljenjima, a također i digitalne kompetencije, znanja i vještine potrebne za organiziranje priredaba i izvannastavnih aktivnosti u svezi s hrvatskom kulturno-umjetničkom baštinom. Potrebno im je također i znanje o vođenju pedagoške dokumentacije, vještine za rješavanje sukoba i suočavanja sa stresom te komunikacijske i suradničke vještine.

Kao savjet budućim učiteljima hrvatske nastave u inozemstvu ispitanici učitelji navode potrebu za dobrom pripremom prije odlaska u inozemstvo kao što je, primjerice, organizacija prijevoza i smještaja, upoznavanje obrazovnog sustava zemlje primateljice, dobivanje radne dozvole, ali i razvijanje socijalnih kompetencija – spremnost na strpljenje, kreativnost, proaktivnost, stalno usavršavanje i učenje te suradnja i mobilnost.

Učitelji su se izjasnili da je za uspješno obavljanje poslova učitelja hrvatske nastave u inozemstvu – osim formalnog obrazovanja, stečenog stručnim i pedagoškim kompetencijama – nužno usvojiti i razviti transverzalne kompetencije. Stoga bi istaknute teme u ovome radu o stručnom usavršavanju što ih navode učitelji – mogle biti

okosnica za izradu Programa sveučilišnoga specijalističkog studija za učitelje hrvatske nastave u inozemstvu. Prema sadašnjem *Pravilniku o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu* (NN, 88/08) mogle bi ga upisati osobe koje imaju odgovarajuću razinu obrazovanja za učitelja razredne nastave, učitelja hrvatskoga jezika, učitelja povijesti, nastavnika hrvatskoga jezika ili nastavnika povijesti.

Literatura

1. Arjomand, Gloria; Erstad, Ola; Gilje, Øystein; Gordon, Jean; Kallunki, Veera; Kearney, Caroline; Rey, Olivier; Siewiorek, Anna; Vivitsou, Marina, von Reis Saari Jennifer (2013), *KeyCoNet 2013 Literature Review: Key competence development in school education in Europe*. Brussels: European Schoolnet. Dostupno na mrežnoj stranici: http://keyconet.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=947fdee6-6508-48dc-8056-8cea02223d1e&groupId=11028 (pristupljeno 19. lipnja 2022.).
2. Balcar, Jiří (2014), *Soft Skills and Their Wage Returns: Overview of Empirical Literature*. *Review of Economic Perspectives*, 14 (1), str. 3-15.
3. Cvikić, Lidija; Novak Milić, Jasna (2014), *Pripremljenost budućih nastavnika za međukulturne izazove u nastavi hrvatskoga kao nasljednoga i drugoga jezika*. U: K. Cergol Kovačević, S. L. Udier (ur.), *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku i Srednja Europa, str. 19-20.
4. Divković, Marina (2013), *Ključne kompetencije učitelja u odgoju i obrazovanju za građanstvo*. *Život i škola*, 29 (1), str. 326-340.
5. European Commission (2018), *Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning* (COM (2018) 24 final). Dostupno na mrežnoj stranici: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0014&from=EN> (pristupljeno 1. lipnja 2022.).
6. Goggin, Deirdre; Sheridan, Irene; Lárusdóttir, Fjóra; Guðmundsdóttir, Gigja (2019), *Towards the Identification and Assessment of Transversal Skills*. U: L. Gómez Chova; A. López Martínez, I. Candel Torres (ur.), *INTED 2019 Proceedings*. Valencia: Cork Institute of Technology, str. 2513-2519.
7. González, Julia; Wagenaar, Robert (ur.) (2005), *Tuning Educational Structures in Europe: Universities' Contribution to the Bologna Process. Final Report. Pilot Project - Phase 2*. Dostupno na mrežnoj stranici: https://www.researchgate.net/publication/317001773_Tuning_Educational_Structures_In_Europe_Final_Report_Pilot_projectPhase_1_Learning_outcomes_Competences (pristupljeno 19. lipnja 2022.).
8. Hrvatić, Neven; Piršl, Elvi (2005), *Kurikulum pedagoške izobrazbe i interkulturalne kompetencije učitelja*. *Pedagogijska istraživanja*, 2 (2), str. 251-266.
9. Joynes, Chris; Rossignoli, Serena; Fenyiwa Amonoo-Kuofi, Esi (2019), *21st Century Skills: Evidence of issues in definition, demand and delivery for development contexts (K4D Helpdesk Report)*. Brighton: Institute of Development Studies. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/14674> (pristupljeno 15. lipnja 2022.).

10. Mészáros, Mercedes, Pósa, Kornél, Csáki Anikó (Váltó-sáv Alapítvány) (2017), *Transversal competencies (competence in work/labour market, the competence of identify and solve a problem)*. U: Development of transversal competences. (Erasmus +, Pedagogical material). Dostupno na mrežnoj stranici: http://www.preproject.hu/PDF/O7-Development%20of%20transversal%20competences_booklet.pdf (pristupljeno 20. srpnja 2022.).
11. Nuić, Tihomir (2020), Oaza u kojoj domovina živi u riječi (Hrvatska nastava u Švicarskoj: posebna pozornost školskoj godini 2019./2020.). *Hrvatski*, XVIII (1-2), str. 55-72.
12. OECD (2005), *The Definition and Selection of Key Competencies: Executive Summary*. Dostupno na mrežnoj stranici: <http://www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf> (pristupljeno 30. svibnja 2022.).
13. Parmigiani, Davide; Jones, Sarah-Louise, Kunnari, Irma, Nicchia, Elisabetta (2022), *Global competence and teacher education programmes. A European perspective*. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2021.2022996> (pristupljeno 30. svibnja 2022.).
14. Petrovici, Constantin (2014), Professional and transversal competences of future teachers for preschool and primary school education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 142 (2014), str. 724-730.
15. Pravilnik o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. *Narodne novine*, br. 41/2009. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Medunarodna/NastavaInozemstvo//Pravilnik%20o%20UiP%20izbora%20učitelja%20za%20rad%20u%20hrvatskoj%20nastavi%20u%20inozemstvu.pdf> (pristupljeno 20. lipnja 2022.).
16. Sá, Maria José, Serpa, Sandro (2018), Transversal Competences: Their Importance and Learning Processes by Higher Education Students. *Education Sciences*, 8, str. 126. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.3390/educsci8030126> (pristupljeno 30. svibnja 2022.).
17. Saldaña, Johnny (2015), *The coding manual for qualitative researchers* (3rd ed.). SAGE Publications.
18. Strategija znanosti, obrazovanja i tehnologije. *Narodne novine*, 124/2014. Dostupno na mrežnoj stranici: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2014_10_124_2364.html (pristupljeno 1. lipnja 2022.).
19. Sučević, Vlasta; Cvjetičanin, Stanko; Sakač, Marija (2011), Obrazovanje nastavnika i učitelja u europskom konceptu kvalitete obrazovanja zasnovanom na kompetencijama. *Život i škola*, 25 (1), str. 11-23.
20. UNESCO (2015), *Transversal skills in TVET: Policy implications*. Asia-Pacific Education System. Review Series 8 (Second edition). Bangkok: Asia and Pacific Regional Bureau for Education.
21. Venckutė, Milda, Berg Mulvik, Iselin, Lucas, Bill (2020), Creativity – a transversal skill for lifelong learning. An overview of existing concepts and practices. U: M. Bacigalupo, R. Cachia, P. Kampylis (ur.), *EUR 30479 EN*. Luxembourg: Publications Office of

- the European Union. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC122016> (pristupljeno 20. svibnja 2022.).
22. Vizek Vidović, Vasta; Vlahović-Štetić, Vesna; Pavin Tea; Rijavec Majda; Miljević Riđički; Renata, Žižak, Antonija (2005), *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://core.ac.uk/download/pdf/80119699.pdf> (pristupljeno 15. lipnja 2022.).
 23. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. *Narodne novine*, br. 87/2008. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-školi> (pristupljeno 15. lipnja 2022.).
 24. Zakon o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 124/2011, 16/2012. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/zakon-o-odnosima-republike-hrvatske-s-hrvatima-izvan-republike-hrvatske/clanak-1> (pristupljeno 1. srpnja 2022.).

Qualitative analysis of experiences and proposals for professional development of Croatian teachers abroad

Summary

Croatian teaching abroad is identified with nurturing the Croatian language and cultural heritage, but also as an important link for children and young people of Croatian emigrants with the homeland. Given the many specifics of Croatian teaching abroad, teachers often face many challenges that affect their successful design, organization and implementation. Therefore, the aim of this paper focused on researching what content should be improved in teacher education programs for work in Croatian teaching abroad, i.e. what competencies do teachers think they should acquire in order to be prepared for all the specifics of such way of working. Teachers' attitudes were surveyed using the survey method using the Google Forms tool. The survey was completed by 61 teachers, which is 63% of the total number of teachers teaching Croatian abroad in 17 countries in the world. The results obtained from the qualitative analysis suggest that Croatian teachers abroad face administrative, communication, organizational and professional-pedagogical problems, as well as problems in knowing the language and the educational system of the receiving countries. In addition, the results of the research point to the need for additional training of Croatian teachers abroad and additional guidelines for their training outside the homeland.

Keywords: Croatian teaching abroad; vocational and transversal competences; professional development; teachers of Croatian classes abroad.

Doc. dr. sc. Renata Burai
Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu
Ilica 85, HR – 10000 Zagreb
renata.burai@alu.unizg.hr

Doc. dr. sc. Rona Bušljeta Kardum
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83 d, HR – 10000 Zagreb
rbusljeta@hrstud.hr

Izv. prof. dr. sc. Ksenija Klasnić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
kklasnic@ffzg.hr